

14'2012

ПРАВОВА ДЕРЖАВА

Constitutional State

Правовое государство

*Лауреат IV Всеукраїнського конкурсу
на краще юридичне видання*

Одеса
«Астропринт»
2012

Редакційна рада

*Є. Л. Стрельцов, Х. З. Зігфрід, М. О. Коротков,
Д. Мейхем, Д. Олбрайт, Д. Фальк,
М. Фінке, Ф.-Ч. Шрьодер, Г.-Дж. Альбрехт*

Редакційна колегія

*Є. Л. Стрельцов — головний редактор,
З. В. Балабаєва, А. С. Васильєв, О. Ф. Долженков,
А. І. Кавалеров, С. М. Наумкіна, І. М. Пахомов,
В. П. Плавич, О. В. Скрипник, П. М. Черниш*

Відповідальний секретар

Н. А. Москаленко, канд. філол. наук, доцент

Засновник: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Зареєстровано у Міністерстві інформації України
Серія КВ № 3687

Опубліковані матеріали відбивають позицію автора, яка може не збігатися з думкою редакції.
За достовірність фактів, статистичних даних та інших матеріалів відповідальність несе автор
або особа, яка надала матеріал. Передрукування матеріалів допускається з дозволу редакції

*Рекомендовано до друку вченою радою
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
(протокол № 4 від 20.12.2011 р.)*

ЗМІСТ

РЕДАКТОРСЬКА КОЛОНКА

- Стрельцов Є. Л.**
Важлива подія в європейському науковому житті 8

НАШІ ГОСТІ

- Веверкова Камила**
Земский патриотизм педагога и священника немецкой национальности
Антоня Кромгольца (1790–1869) в водовороте революционного 1848 года:
размышления над церковно-юридическими аспектами сосуществования
чехов и немцев в Чехии 12
- Долгова А. И.**
Криминальные реалии и уголовное право 19
- Иржи Елинек**
Уголовная ответственность юридических лиц — возможности правового
регулирования в Чешской республике 25

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

- Касілова Д. Ю.**
Підстави виникнення і припинення володіння 35
- Ламан А. І.**
Загальні засади правового регулювання агентських відносин в Україні 41
- Романадзе Л. Д.**
Умови та порядок надання правової охорони торговельним маркам 47

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

- Богомол О. В.**
Витрати, пов'язані із явкою сторін та їх представників у засідання
господарського суду 52
- Лихтей М. В.**
Возникновение и общие тенденции развития науки хозяйственного права
в начале 20-х гг. XX века 59

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

- Білаш О. В.**
Проблеми відмежування злочинів проти моральності від злочинів проти
віросповідання 65

Бойко А. В. <i>Близький родич працівника правоохоронного органу як потерпілий від злочину, передбаченого статтею 345 КК України</i>	71
Василяка О. К. <i>Ранні етапи формування інституту комерційної таємниці та його кримінально-правового захисту</i>	75
Висоцька В. В. <i>Обман як спосіб вчинення злочину</i>	78
Владимиренко С. В. <i>Заходи боротьби з протиправними суспільно небезпечними діяннями у сфері страхування</i>	82
Гончар Т. О. <i>Службова особа як спеціальний суб'єкт злочину</i>	88
Гуцуляк М. Я. <i>Громадські роботи (кримінально-правовий та кримінально-виконавчий аспекти)</i>	94
Дмитрук М. М. <i>Особливості правової природи кримінального проступку</i>	99
Коробка О. В. <i>Питання диференціації кримінальної відповідальності за злочини проти власності</i>	104
Крупко Д. І. <i>Встановлення обов'язку надати медичну допомогу в контексті ст. 139 КК</i>	108
Кучанська Л. С. <i>Складні проблеми кваліфікації злочинів в залежності від їх предмету</i>	115
Магуза А. О. <i>Развитие теории уголовного права в трудах представителей российской эмиграции 1920-х гг.</i>	119
Максимів О. Д. <i>Джерела політики України у сфері боротьби зі злочинністю</i>	127
Одайник Б. М. <i>Кримінально-правова охорона пам'яток історії і культури в історії вітчизняного права</i>	133
Орловський Б. М. <i>Перевищення меж службових повноважень у кримінальному праві України</i>	138
Родіонова Т. В. <i>Особливості злочинно-насильницької поведінки жінок</i>	142
Сірко Б. П. <i>Правове регулювання організації та діяльності транспортної прокуратури: проблеми розвитку та шляхи удосконалення</i>	148
Стойловський Р. В. <i>Характеристика об'єкта злочину, передбаченого ст. 135 КК України</i>	155
Сторчак Н. А. <i>Проблеми застосування позбавлення волі на певний строк</i>	160

Стрелковська Ю. О. <i>Маргінальність та злочинність: механізми взаємодетермінації</i>	166
Турченко О. В. <i>Кримінальна відповідальність юридичних осіб за злочини проти інтересів споживачів</i>	174
Форос Г. В. <i>Суб'єкти діяльності щодо попередження злочинів та протидії злочинності</i>	179
Хайдер Хатхут <i>Види наказаних в мусульманском уголовном праве</i>	185
Хворостяньї М. В. <i>Обычное уголовное право аборигенов Австралии</i>	189
Цесарський М. О. <i>Велика матеріальна шкода як кваліфікуюча ознака фіктивного підприємництва</i>	195
Чуваков О. А. <i>Міжнародне співробітництво у сфері боротьби зі злочинами терористичної спрямованості</i>	201
Шевчук В. М. <i>Правове регулювання економічного обґрунтування розміру прожиткового мінімуму</i>	206

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

Аркуша Л. І. <i>Початковий етап розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних в результаті організованої злочинної діяльності</i>	212
Асєєв Р. О. <i>Деякі загальні положення криміналістичної характеристики хабарництва</i>	218
Динту В. А. <i>Класифікація елементів обстановки злочину</i>	224
Ревака В. М. <i>Провадження по перевірці вироків, постанов і ухвал суду</i>	230

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Бидюк Н. О. <i>Адміністративно-правовий аспект взаимоотношений адвокатури і государства в советский период</i>	236
Задоя І. І. <i>Класифікації державних посад</i>	242
Стукаленко В. А. <i>Досвід провідних країн світу в сфері застосування відповідальності за порушення виборчого законодавства</i>	249

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Джемесюк А. Ф. <i>Суб'єкти соціального партнерства за національним та міжнародним правом</i>	.254
Коваль Д. А. <i>К вопросу о политике международного права защиты культурных ценностей в связи с вооруженным конфликтом</i>	.259
Попов М. М. <i>Притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності вищих посадових осіб держави</i>	.264
Стрельцова Є. Д. <i>Уніфікація в сфері правового регулювання арешту морських суден</i>	.271

ДИСКУСІЇ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Бубало О. О. <i>Про деякі нововведення в антикорупційному законодавстві України</i>	.279
Вітовська І. В. <i>Міжнародні стандарти у правовому регулюванні використання природних ресурсів</i>	.285
Грицан О. А. <i>Зміст та перспективи впровадження аудиту надрокористування в Україні</i>	.289
Денисова А. В. <i>Досвід зарубіжних країн щодо стягнення податку з доходів фізичних осіб</i>	.294
Колесниченко В. В. <i>Основные функции правовой системы</i>	.300
Лотоцький М. В. <i>Організаційні форми й види діяльності адвокатури та їх взаємозв'язок із профілактикою злочинів</i>	.305
Ніколаєнко Н. О. <i>Загальна характеристика основних видів адміністративного ресурсу в Російській Федерації</i>	.310
Романюк М. З. <i>Правова охорона земель оборони України</i>	.317
Скоробагатько А. В. <i>Форми матеріального забезпечення старих та непрацездатних в епоху феодалізму</i>	.324
Стрельцов Л. Є. <i>Комплексний підхід до забезпечення економічної безпеки держав (міжнародно-правовий аспект)</i>	.331

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Шевчук В. М.

Інтелектуально-рольові ігри як захід розвитку і формування особистості кваліфікованого юриста 336

НАШІ ПОЗДОРОВЛЕННЯ

Колектив кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики ОНУ імені І. І. Мечникова

Поздоровлення Крупко Д. І. 341

Колектив кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики ОНУ імені І. І. Мечникова

Поздоровлення Стрельцова Є. Л. 341

ПЕРСОНАЛІЇ

Стрельцов Є. Л.

Слово про Вчителя 342

Від президії Національної академії правових наук України

Пам'яті Сташиса Володимира Володимировича 343

Інформація для авторів 268

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.424

О. В. Білаш, аспірант

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

ПРОБЛЕМИ ВІДМЕЖУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ ВІД ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВІРОСПОВІДАННЯ

Стаття присвячена дослідженню проблем, пов'язаних з кваліфікацією та відмежуванням злочинів проти моральності від злочинів проти віросповідання. Даються науково обґрунтовані рекомендації щодо правильної кваліфікації злочинних діянь, передбачених статтями 178, 179, 298 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: кримінальне право, злочини проти моральності, злочини проти віросповідання, відмежування суміжних злочинів.

Аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак окремих злочинів проти моральності та злочинів проти віросповідання, зокрема тих, що передбачені статтями 178 «Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків», 179 «Незаконне утримання, осквернення або знищення релігійних святинь», 298 «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» Кримінального кодексу України (далі — КК України) доводить певну спорідненість цих злочинів, але, одночасно, вказує на принципову їх відмінність.

Так, ст. 178 КК України встановлює кримінальну відповідальність за пошкодження релігійних споруд чи культових будинків. Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є конституційне право людини на свободу віросповідання, яке у даному випадку включає свободу сповідувати будь-яку релігію, безперешкодно відправляти одноособово чи колегіально релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність, у т. ч. з використанням релігійних споруд чи культових будинків [1, 399]. Не виключається при цьому порушення норм моралі у сфері міжконфесійних відносин тощо, але вони не складають основи ні родового, ні безпосереднього об'єкту злочину. Обов'язковим додатковим об'єктом виступає право власності.

За чинним КК України предметом злочину ст. 298 КК України є пам'ятки — об'єкти культурної спадщини, тоді як предметом злочину у ст. 178 КК України виступають релігійні споруди, культові будинки.

Проблему змісту кримінально-правових понять «релігійна споруда», «культовий будинок» на сьогодні вирішують двоюко.

Більшість дослідників схиляються до вузького розуміння релігійних споруд, культових будинків як предмета злочинів проти свободи віросповідання — це приміщення, призначені для проведення богослужінь, релігійних обрядів і церемоній.

Зокрема, у Науково-практичному коментарі до Кримінального кодексу України під редакцією академіків В. В. Сташиса, В. Я. Тація (2007 р.) релігійні споруди,

культові будинки визначаються як будови обрядового призначення, які, як правило, мають внутрішнє приміщення [2, 481]. До таких об'єктів належать «церкви, мечеті, синагоги, каплиці, монастирі, молельні будинки, інші приміщення, в яких можуть справлятися церковні служби» [3, 66].

Інша частина науковців у своїх роботах пропонують ширші визначення релігійних споруд, культових будинків. Так, професор М. І. Мельник визнає релігійними спорудами, культовими будинками «приміщення для проведення або забезпечення богослужінь, виконання релігійних обрядів та церемоній (церкви, собори, костьоли, синагоги, мечеті, пагоди, каплиці, дзвіниці, мінарети, молитовні тощо)» [1, 443]. Як бачимо, релігійними спорудами, культовими будинками автор називає не тільки об'єкти, де проводяться богослужіння, релігійні обряди та церемонії, але й споруди, які забезпечують здійснення перелічених дійств (наприклад, дзвіниці, мінарети).

На думку дослідника А. П. Бабія (яка, по суті, дублює положення п. 4 роз'яснення Вищого Арбітражного суду України «Про деякі питання, що виникають при застосуванні Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» [4]) під культовими будинками та релігійними спорудами слід розуміти будь-які будинки і споруди, спеціально призначені для задоволення релігійних потреб громадян [5, 357].

Найпрогресивніші міркування з приводу змісту та співвідношення кримінально-правових понять «релігійна споруда», «культовий будинок» висловила вчений-правознавець С. Я. Лихова.

Автор вперше робить спробу розмежування зазначених категорій. Під культовими будинками С. Я. Лихова розуміє «різного роду будівлі, приміщення, споруди, які спеціально призначені і пристосовані для того, щоб громадяни брали участь у богослужіннях, у виконанні релігійного обряду, церемоній чи процесій (наприклад, церкви, собори, костьоли, синагоги, мечеті тощо)» [6, 311].

Релігійними спорудами, крім культових будинків, дослідниця пропонує визнавати також «архітектурні конструкції, зведені з метою задоволення релігійних потреб людини сповідувати чи поширювати віру (наприклад, побудовані чи споруджені православні або католицькі хрести тощо)» [6, 311].

Погодимося також з думкою дослідника В. Маркіна, що культовими будинками потрібно вважати будівлі, що мають внутрішнє приміщення і спеціально слугують для задоволення релігійних (духовних) потреб людей (насамперед потреб у здійсненні богослужінь, релігійних обрядів, церемоній і процесій).

Поняття «релігійна споруда» є ширшим за обсягом, ніж поняття «культовий будинок», і охоплює останнє. Однак у кримінально-правовому розумінні (оскільки ці терміни у ст. 178 КК України вжиті альтернативно) релігійними спорудами доцільно вважати усі інші (крім культових будинків) будівлі, спеціально призначені для задоволення релігійних (духовних) потреб людей. Прикладом таких споруд можуть бути каплиці, жертovníки, статуї релігійних персонажів (наприклад, Діви Марії, Будди), релігійна символіка (православні чи католицькі хрести) тощо [7, 199].

Недоцільно визнавати культовими будинками, релігійними спорудами приміщення, які спеціально не призначені для задоволення релігійних потреб (приватні будинки, квартири, будівлі підприємств, установ, організацій), навіть якщо в таких приміщеннях відбуваються релігійні обряди, церемонії чи процесії. Предметом злочину, передбаченого ст. 178 КК України, вони можуть виступати лише після зміни їх цільового призначення (наприклад, у разі переобладнання житлового будинку під молитовню).

Для ознак злочину, передбаченого ст. 298 КК України, запропоновані визначення релігійних споруд, культових будинків цілком прийнятні при умові, що ці об'єкти зареєстровані, відповідно до законодавства України, як пам'ятки — об'єкти культурної спадщини.

З об'єктивної сторони злочини, передбачені ст.ст. 178 і 298 КК України, є подібними і виражаються у формі пошкодження або руйнування, тільки знищення як спосіб вчинення злочину притаманно лише ст. 298 КК України.

Більш того, на відміну, наприклад, від ст. 194 КК України, у статтях 178 і 298 України кримінальна відповідальність за пошкодження чи руйнування предмету злочину не обумовлюється розміром заподіяної в результаті таких дій шкоди. Кримінальне караним є будь-яке пошкодження чи руйнування таких предметів.

Таким чином, будь-яке умисне пошкодження чи зруйнування релігійної споруди або культового будинку тягне за собою відповідальність за ст. 178 КК України, а якщо ці об'єкти являють собою особливу історичну чи культурну цінність і віднесені до об'єктів культурної спадщини національного або місцевого значення із занесенням до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, то таке діяння потребує додаткової кваліфікації за ст. 298 КК України.

Стаття 179 КК України передбачає відповідальність за незаконне утримання, осквернення або знищення релігійних святинь.

Об'єкт злочину є аналогічним до об'єкту злочину ст. 178 КК України, аналогічним є і співвідношення його з ознаками об'єкта ст. 298 КК України.

Предметом злочину є релігійні святині. Домінуючим на сьогодні є широке розуміння релігійних святинь, за якого останніми визнаються шановані віруючими певної релігії предмети та місця релігійного поклоніння, а також місця паломництва віруючих [1, 444–445; 140, 332].

Водночас, частина дослідників наводить у власних визначеннях додаткові ознаки релігійних святинь, звужуючи обсяг цього поняття.

Так, А. П. Бабій вважає, що релігійною святинею можуть вважатися об'єкти, «визнані такими в установленому релігійною організацією порядку» [8, 358]. Оцей погляд підтримати досить важко. По-перше, сам факт формального визнання релігійною організацією того чи іншого об'єкта як релігійної святині не повинен бути визначальним ключовим при встановленні досліджуваного предмета злочину. Куди важливішими є сакральні характеристики релігійних святинь, сприйняття їх віруючими як таких. До того ж, по-друге, навряд чи всі наявні в Україні релігійні організації передбачають спеціальний порядок визнання тих чи інших об'єктів релігійними святинями.

Вчений-правознавець А. В. Тарасенко переконаний, що релігійними святинями мають бути визнані лише об'єкти, які «є у державній власності чи у власності релігійної організації» [2, 483]. Виділення цієї ознаки нам видається зайвим. З одного боку, вид права власності на релігійні святині не має жодного кримінально-правового значення, з іншого — навряд чи сьогодні можна знайти «безхазяйну» релігійну святиню, яка є «нічиєю» і не є власністю певного суб'єкта.

Враховуючи особливості фізичних характеристик досліджуваного предмета злочину, можна виокремити два основні види релігійних святинь — це релігійні реліквії та святі місця.

Реліквіями вважаються будь-які предмети, які мали відношення до святого; на шануванні реліквії особливу увагу акцентують у християнстві та буддизмі [9, 596]. Ними можуть слугувати, зокрема, чудотворні ікони (зображення Ісуса Христа, Діви Марії, Святих тощо), фрагменти Істинного Хреста (згідно з віруваннями — це хрест, на якому був розіп'ятий Ісус), книги (Біблія, Трипітака), манускрипти, останки і мощі святих, інші предмети (наприклад, чаша і посох Будди, слід стопи Матері Божої, який знаходиться у Почаївській лаврі тощо).

Святі місця — це місцевості та споруди, які, згідно з релігійними джерелами, пов'язані з життєписом засновника або окремих святих тієї чи іншої релігії, різними дивами [10, 298]. Такими місцями визнані різноманітні природні утворення (урочища, яри, печери, поляни, скелі, дерева, джерела, кургани), архітектурні конструкції (храми, монастирі, каплиці, склепи), місця поховання, могили тощо.

Література

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Бойко А. М., Брич Л. П., Гришук В. К. та ін.]; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. — [3-тє вид., переробл. та доповн.]. — К.: Атіка, 2005. — 1064 с.
2. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш, та ін.]; за загальною редакцією В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — [3-тє вид., переробл. та доп.]. — Харків : ТОВ «Одісей», 2007. — 1184 с.
3. Зінченко І. О. Кримінально-правова охорона виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Аналіз законодавства і судової практики : [монографія] / Зінченко І. О. — Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. — 320 с.
4. Про деякі питання, що виникають при застосуванні Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» [Електронний ресурс]: Роз'яснення Вищого арбітражного суду України № 02–5/109 від 29 лютого 1996 року — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Уголовный кодекс Украины. Комментарий / [Бабий А. П., Гончар Т. А., Загика А. В. и др.]; Под редакцией Ю. А. Кармазина и Е. Л. Стрельцова. — [Издание второе]. — Х.: ООО «Одиссей», 2002. — 960 с.
6. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України) : [монографія] / Лихова С. Я. — К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. — 573 с.
7. Маркін В. Предмет складів злочинів проти свободи віросповідання / В. Маркін // Вісник Львівського університету. — Серія юридична. — 2008. — Вип. 47. — С. 192–201.
8. Уголовный кодекс Украины: Научно-практ. комментарий / [Бабий А. П., Гончар Т. А., Загика А. В., Кармазин Ю. А., Кучанский С. Н. и др.]; Е. Л. Стрельцов (отв. ред.). — [3-е изд., перераб. и доп.]. — Х. : Одиссей, 2005. — 864 с.
9. Всемирная энциклопедия : Христианство / [Главный научный редактор В. В. Адамчик]. — Минск: Современный литератор, 2004. — 832 с.
10. Релігієзнавчий словник / [за ред. А. Колодного, Б. Любовика]. — Київ : Четверта хвиля, 1996. — 392 с.
11. Религиоведение : Энциклопедический словарь / [под редакцией А. П. Забияко, А. Н. Красникова, Е. С. Элбакян]. — Москва: Академический Проект, 2006. — 1256 с.
12. Токман В. В. Феномен священного : його сутність та світоглядна природа : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.11 / Токман В. В.; Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної Академії наук України. — Київ, 2001. — 16 с.
13. Про затвердження Положення про Державний комітет України у справах національностей та релігій: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2007 року № 201 // Офіційний вісник України. — 2007. — № 12. — Ст. 419.

